

Ключевые слова: хронотоп, Давид Албахари, роман, безим'янная топографія, художественный мир, художественное время, художественное пространство.

Tokareva L., post-graduated student
The Institute of philology of Taras Shevchenko National University of Kyiv

The peculiarities of the chronotope model of the novel “Snowman” by David Albahari

The article shows the perception of chronotope and the main its elements such as subject, time, space and algorithm of action of system. The paper analyzes them on the base of the novel “Snowman” by Serbian writer David Albahari. Chronotope is expressed by the complex of language and composition reception. The article analyzes the internal and external spaces of this novel, motion of scene time. It indicates the main peculiarities of the chronotope model of the novel such as presence of closed space, relation between real time and personal pressed or accelerated one.

Key words: chronotope, David Albahari, novel, nameless topography, art world, art time and art space.

УДК 821.161.2-3 В.Даниленко

Федосій О.О., к.філол.н., асист.,
Інституту філології КНУ імені Тараса Шевченка

МАГІЧНИЙ РЕАЛІЗМ У МАЛІЙ ПРОЗІ ВОЛОДИМИРА ДАНИЛЕНКА

У статті акцентовано увагу на формуванні жанрової парадигми оповідання. Подано жанри багатьох різновидів оповідання у 30–60 рр. ХІХ ст. Розглянуто темпоритм оповідної манери зображуваного, знакові чинники формування жанрових моделей прози Володимира Даниленка. Проаналізовано оповідання Володимира Даниленка, що увійшли до збірки «Місто Тіровиван», «Сон із дзьоба стрижа». Вказано на схильність письменника до моделювання жанрово-структурного типу новели з елементами магічного реалізму, які переважно реалізуються у контексті сюрреалістичної стилістики, у векторах екзистенційного світовідчуття.

Ключові слова: оповідання, сучасна мала проза, магічний реалізм, містичні чинники, сюрреалістична стилістика, екзистенційне світовідчуття.

Жанрова структура оповідання, як і новели, формувалася на основі народного епосу (легенди, перекази тощо). На зв'язок жанрів малої прози з усною народною творчістю вказує В. Фашенко: «Їх форма й досі несе в собі вимоги тих часів, коли оповідання не читалось, а лише слухалось, коли воно адресувалося не уявному читачеві, як пізніші повість та роман, а конкретній групі людей. Закони сприймання диктували ощадливість оповіді при густому й колоритному навантаженні її важливим змістом. Щоб заволодіти увагою, треба було брати один факт, одну проблему і розповідати про неї цікаво» [180, с. 190]. З-поміж перших зразків жанру оповідання – твори римського письменника Клавдія Еліана (170–230 рр.) (чотирнадцять «Картатих оповідань»), тексти письменників Китаю («Оповідання про події в світі» Лю Ци-на (V ст.), «Оповідання про минувшину і сьогодення» Фен Менлуна (XVII ст.)), Кореї («Оповідання років миру та благополуччя» Со Годжона (XVI ст.), «Нові оповідання з гори Золотої черепахи» Кім Сісина (XVI ст.)) та Японії («Оповідання Сайкаку із провінцій» Іхари Сайкаку (1685), «Оповідання про дощ та місяць» Уеда Акінарі (1775)). У XIX ст. жанр оповідання поширюється на європейські літератури. Його структурно-семантичні можливості розкрилися у творах О. де Бальзака («Аналітичні етюди»), у прозі представників російської натуральної школи.

У українській літературі жанрова парадигма оповідання формується починаючи з києворуської доби. Перші зразки жанру трапляються у структурі літописів (про вбивство Бориса і Гліба, про князя Ігоря (1147 р.), про Андрія Боголюбського (1175 р.) та ін.). У контексті українського літературного бароко поширювалися оповідання базовані на житійних історіях, авантурні оповідання тощо.

Значну роль у розвитку жанрових можливостей оповідання відіграла творчість Г. Квітки-Основ'яненка. Письменник подав зразки багатьох різновидів оповідання: анекдотичного («Салдацький патрет», «Пархімове снідання», «Підбрехач»), фантастичного («Мертвецький Великдень», «От тобі й скарб»), притчевого («Перекотиполе») тощо. Поняття «оповідання» чи не вперше застосувала в українській літературі Марко Вовчок, назвавши свої твори «Народні оповідання» (1857). У її творчості домінував соціально-побутовий тип оповідання («Козачка», «Одарка», «Горпина», «Ледащиця» та ін.). За твердженням І. Денисюка [47, с. 89], у 30–60 рр. XIX ст. виокремлюються жанрові різновиди оповідання: історико-фольклорне, етнографічно-побутове, соціально-побутове, суспільно-проблемне, баладоподібне, психологічно-побутове. Збагачення жанрово-змістових параметрів оповідання відбулося у творчості П. Куліша («Орися», «Дівоче серце», «Гордовита пара», «Мартин Гак»), Ганни Барвінок («Сирітський жаль», «Нешаслива доля»,

«Домонтар»), Ю. Федьковича («Люба-згуба», «Серце не навчити», «Сафат Зінич»). Зразки реалістичного оповідання репрезентовані у творчому доробку І. Нечуя-Левицького, Панаса Мирного, О. Кониського, Б. Грінченка, І. Франка, А. Тесленка, С. Васильченка. Явищами жанрової дифузії, стильового синкретизму, художньої поліфонії прикметні оповідання початку ХХ ст. (твори О. Кобилянської, М. Коцюбинського та ін.). Збагачення жанру завдяки філософській основі, інтелектуально-психологічним аспектам відбулося у творчості В. Підмогильного, М. Хвильового, В. Винниченка. Оригінальні зразки оповідань представлені у творчому доробку Є. Гуцала, Вал. Шевчука, В. Медвіда, Г. Пагутяк, В. Даниленка, та інших сучасних письменників.

Оповідання, як зазначає І. Денисюк, «не дотримується правил концентрації такою мірою, як новела, викладаючи якусь історію не в нервово-напруженому темпоритмі, а в спокійно-лагідному темпі ретардації» [42, с. 23]. Розмірений темпоритм оповідної манери, описовість, деталізація, ґрунтовність і заглибленість у розкритті суті зображуваного – знакові чинники формування жанрових моделей прози Володимира Даниленка.

Як прозаїк Володимир Даниленко відомий збіркою «Місто Тіровиван» (2001), яку склали оповідання, що друкувалися у різних українських і зарубіжних виданнях, та дві повісті («Усипальня для тарганів», «Дзеньки-бреньки»), збіркою оповідань «Сон із дзьоба стрижа» (2006) та романами «Газелі бідного Ремзі», «Кохання в стилі бароко» (2009).

Визначальними жанротворчими чинниками оповідань, що увійшли до збірок «Сон із дзьоба стрижа» та «Місто Тіровиван», є елементи магічного реалізму, які переважно реалізуються у контексті сюрреалістичної стилістики, у векторах екзистенційного світовідчуття.

В оповіданні «Монолог самотнього каменя» елементи магічного реалізму реалізуються у контексті екзистенційного світовідчуття, що є головним чинником конструювання часопросторової організації твору. Настроєвою домінантою, яка визначає спрямування емоційно-перипетійного вектору, є метафізичне потрясіння, що зумовлене буттям людини в абсурдному світі почуття страху. Саме страх визначає поведінку, рухає вчинками героя, який переконується, що «з усіх інстинктів страх найсильніший» [36, с. 150]. Екзистенційна суть страху в даному разі полягає у тому, що це не фізичне переживання жаху, а метафізичне потрясіння, що зумовлене буттям людини в абсурдному світі. Матеріалізація страху формує символічну образність оповідання. Так, для героя страх – це «пес-невидимець», який невідступно переслідує його, «велетенська рука», що тягне за комір [36, с. 147], сутність, яка має «кошачу ходу» [36, с. 149]. Життя у багатолюдному місті, стосунки з Діною, якими «правила інертність» [36, с. 152], не послаблюють почуття стра-

ху й самотності. Страх супроводжується відчуттям постійного переслідування, передчуттям приреченості, смерті («Це неправда, що людина не знає про свій кінець. [...] Мені все більше здавалося, що вже нікуди не втечу») [36, с. 154, 155]). Почуття страху поглиблюється усвідомленням власної відчуженості, що виникає через дію на героя міста, яке постає в образі «кам'яного ятера» [36, с. 154], у результаті тиску на його свідомість «громаддя типових будинків і кольорів» [36, с. 149], одноманітного наговпу «у монотонних ритмах залізно-кам'яного мурависька» [36, с. 155]. Герой-художник страждає від одноманіття міста, яке «все більше всмоктувало чорно-біло-сірі барви, й одного погожого ранку на вулицях не стало жодного іншого кольору» [36, с. 152]. Ставши свідком побиття старшокласниками свого ровесника, лише за те, що той не так як усі одягався, герой розуміє, що в абсурдному світі людина, яка не схожа на інших, відрізняється від загальної маси своєю нетиповістю, зазнає переслідувань, нерозуміння, відчувається відчуженою. У цьому він переконується й тоді, коли художня рада, відбираючи роботи на виставку, негативно поставилася до його графіки «Хор хлопчиків».

Елементи магічного реалізму в оповіданні «Поцілунок Анжели», реалізуються у контексті загадкової історії, пов'язаної з кав'ярнею «Поцілунок Анжели». «Як тільки хтось відвідує кав'ярню, відразу помирає. Смерть наставала залежно від ціни випитої кави» [38, с. 190] – такою є дія прокляття власника кав'ярні, котру в нього несправедливо відібрали. Сюжетна дія має детективний характер: п'ятеро друзів, прагнучи перевірити, чи правдивими є моторошні чутки про кав'ярню «Поцілунок Анжели», відвідують її, а за декілька днів відходять з цього світу. У координатах художнього простору, позначеного елементами містики й загадки, реалізується екзистенційний мотив приреченості людини, непередбачуваності її долі, актуалізується тема смерті. Промовистими у цьому плані є афористичні висловлювання героїв: «[...] життя – лише проміжок між двома філіжанками кави, між першою і останньою» [38, с. 198]; «Смерті нема. Є біль переходу» [38, с. 201]. Солодкий поцілунок загадкової дівчини Анжели, незвичайна кава сприймаються як алегоричні образи – це втіха й смак життя, заради яких герої прирікають себе на смерть.

В оповіданні «Слизова кісточка» моделювання художнього світу відбувається через зміщення часових пластів, поєднання реальних та ірреальних чинників. У творі знайшла реалізацію така риса магічного реалізму, як використання «категорії часу задля виявлення його суб'єктивності та відносності» [105, с. 6]. Так, події в оповіданні відбуваються протягом одного дня, проте відтворюються вони зі зміщеною часовою перспективою: за один день із сливової кісточки виростає сливове дерево, а герої (Ігор Пустовіт й Інна)

старіють. Символічним образом у цьому сенсі є сливова кісточка, яку головний герой – книголюб Ігор Пустовіт – кидає в землю, і в той же день бачить на тому місці дерево, яке під вечір взагалі зламалося від старості («Біля вежі Ігор побачив велику сливу, на якій висіли жовті плоди. [...] «Дивно, – подумав Пустовіт, ще ж в обід цієї сливи, здається, не було. Я тільки запхав десь тут у землю сливового камінчика». [...] Пустовіт підкрався до дзеркальної вітрини і в сутінках побачив старого сивого чоловіка, в якому ледь упізнав себе. Коло вежі лежало розчохнуте дерево з почавленими жовтими плодами» [36, с. 108, 111]).

Реалізація елементів магічного реалізму в контексті детективної сюжетної лінії спостерігається і у творі «Дегустація в будинку з химерами». Як і в оповіданні «Поцілунок Анжели», герої, причетні до містичного дійства (в даному разі йдеться про театралізовану дегустацію), гинуть. Живим залишається лише герой-оповідач, який, переживши містичні й загадкові події, кардинально змінює спосіб свого життя («Після цього я більше не займаюся режисурою, а висвятився, і тепер я – священник у Зазим'ї» [38, с. 381]).

Таким чином, моделюючи образи своїх героїв, Володимир Даниленко відтворює амбівалентність людини, акцентує на значенні підсвідомих і містичних чинників у її характері та долі. Притаманна сучасній малій прозі тенденція до трансформації усталених жанрових констант знайшла вияв і у творах Володимира Даниленка.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Даниленко В. Місто Тіровиван: Оповідання. Півість / В. Даниленко. – Львів: Кальварія, 2001. – 266 с.
2. Даниленко В. Сон із дзьоба стрижа: Оповідання / В. Даниленко. – Львів: ЛА «Піраміда», 2006. – 384 с.
3. Денисюк І. Розвиток української малої прози XIX – поч. XX століття / І. Денисюк. – Львів: Науково-видавниче товариство «Академічний Експрес», 1999. – 280 с.
4. Денисюк І. Жанрові проблеми новелістики / І. Денисюк // Розвиток жанрів в українській літературі XIX – початку XX ст.: Зб. наук. пр. / Відпов. ред. М.Т. Яценко. – К.: Наукова думка, 1986. – С. 6–49.
5. Літературознавча енциклопедія: У двох томах / Авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. – К.: ВЦ «Академія», 2007. – Т. 2. – 2007. – 624 с.
6. Фашенко В. Новелістична композиція (мікро- і макроструктура) / В. Фашенко // Фашенко В. Вибрані статті. – К.: Дніпро, 1988. – С. 152–197.

Стаття надійшла до редакції 28.10.13

Федосий Е. А., к.филол.н., асист.,
Институт филологии КУНУ имени Тараса Шевченко

Функции магического реализма в малой прозе Владимира Даниленко

В данной статье с акцентировано внимание на формировании жанровой парадигмы рассказа. Подано жанры многих разновидностей рассказа в 30-60 гг XIX в. Рассмотрено темпоритм повествовательной манеры изображаемого, знаковые факторы формирования жанровых моделей прозы Владимира Даниленко. Проанализированы рассказы Владимира Даниленко, вошедших в сборник «Город Тировиван», «Сон из клюва стрижа». Указано на склонность писателя к моделированию жанрово-структурного типа новеллы с элементами магического реализма, которые преимущественно реализуются в контексте сюрреалистической стилистике, в векторах экзистенциального мироощущения.

Ключевые слова: рассказы, современная малая проза, магический реализм, мистические факторы, сюрреалистическая стилистика, экзистенциальное мироощущение.

Fedosiy O.O., philology., assist.,
Institute of Philology Taras Shevchenko University of Kyiv

Functions magical realism into small prose of Vladimir Danilenko

In this paper, with emphasis on the formation of genre narrative paradigm. Posted genres of many kinds of stories at 30-60 nineteenth century. Considered temporytm narrative manner depicted, significant factors shaping patterns of genre fiction Vladimir Danilenko. Analyzed Vladimir Danilenko story included in the book « City Tirovyvan», «Dream of the beak swift.» Specified on the tendency of the writer to the simulation genre and structure type novel with elements of magic realism, which are mainly implemented in the context of the surrealist style, the vectors existential attitude.

Keywords: modern small prose, magical realism, mystical factors surreal style, existential attitude.